

Позиції кандидатів у президенти 2010 р. щодо євроатлантичної та європейської інтеграції

*Роботу виконано на кафедрі політології
МНУ ім. В. О. Сухомлинського*

У статті частково розкрито місце Президента України у визначенні та реалізації зовнішньої політики держави. Увагу зосереджено на суперечностях, які виникли після введення в дію положень політичної реформи. Проаналізовано передвиборні програми кандидатів на пост Президента України 2010 р. щодо їх ставлення до питань євроатлантичної та європейської інтеграції. На основі представленої роботи є можливість простежити діяльність Президента В. Ф. Януковича у сфері зовнішньої політики, зокрема питань євроатлантичної та європейської інтеграції, і порівняти із задекларованими пунктами передвиборної програми.

Ключові слова: кандидат, Президент України, євроатлантична інтеграція, європейська інтеграція, Конституція, зовнішньополітична діяльність, передвиборна програма, національна безпека.

Гладенко В. Н. Позиции кандидатов в президенты 2010 г. по вопросам евроатлантической и европейской интеграции. В статье частично раскрывается место Президента Украины в определении и реализации внешней политики государства. Сосредоточивается внимание на противоречиях, которые возникли после введения в действие положений политической реформы. Анализируются предвыборные программы кандидатов на пост Президента Украины 2010 г. относительно их отношения к вопросам евроатлантической и европейской интеграции. На основе представленной работы есть возможность проследить деятельность Президента В. Ф. Януковича в области внешней политики, в частности по вопросам евроатлантической и европейской интеграции, и сравнить с декларируемыми пунктами предвыборной программы.

Ключевые слова: кандидат, Президент Украины, евроатлантическая интеграция, европейская интеграция, Конституция, внешнеполитическая деятельность, предвыборная программа, национальная безопасность.

Gladenko V. M. Position of Presidential Candidates of 2010 in Ukraine for Euro-Atlantic and European Integration. The article reveals some position of President of Ukraine in the definition and implementation of foreign policy. Focuses on the controversy that arose after the enactment of the provisions of political reform. Analyzes the election programs of candidates for president of Ukraine in 2010, about their attitude to the Euro-Atlantic and European integration. On the basis of the presented work is to trace the activities of the President of V. F. Yanukovich's foreign policy, including Euro-Atlantic and European integration, and compare with items declared election program.

Key words: candidate, President, Euro-Atlantic integration, European integration, the Constitution, foreign policy, electoral program, the national security.

Постановка наукової проблеми та її значення. Зовнішньополітична діяльність є одним із найбільш важливих і складних напрямів державної діяльності. Президенту України в загальній системі вищих органів державної влади належить особливе місце в механізмі здійснення зовнішньої політики. І не дивно, тому що відповідно до п. 3 ст. 106 Конституції України саме глава держави представляє країну в міжнародних відносинах. Зміни, що внесені в Конституцію України й набули чинності з 1 січня 2006 р. (*Закон визнано неконституційним згідно з Рішенням Конституційного Суду N 20 рп/2010 від 30.09.2010 у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та прийняття*), сприяли посиленню ролі законодавчої гілки влади. Натомість, вони не уточнювали певною мірою порядок здійснення зовнішньополітичних повноважень Президента України.

Сфера зовнішньої політики традиційно розглядається як пріоритетна в діяльності глави держави. На сучасному етапі державотворення така ситуація зазнала певних змін. Поступова трансформація Уряду із консультативного органу при главі держави до самостійної вищої владної інституції, яка в умовах парламентської республіки стоїть навіть на чолі виконавчої влади, призвела до розподілу повноважень у зовнішньополітичній сфері між Президентом та Урядом у 2005–2010 рр. Основою формування та функціонування механізму здійснення зовнішньої політики є норми консти-

туційного права, які визначають повноваження вищих органів державної влади у сфері зовнішніх відносин. Окрім ст. 106 (п. 1–5) Конституції України, повноваження Президента у сфері зовнішньої політики деталізуються в спеціальних актах, насамперед у Законах України «Про міжнародні договори України», «Про оборону України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про громадянство України», «Про основи національної безпеки України» й ін. [1, 194–196].

У статті комплексно розглянуто позиції кандидатів у Президенти України 2010 р. щодо питань євроатлантичної та європейської інтеграції, ґрунтуючись суто на передвиборних програмах кандидатів.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Цій проблематиці в українській політичній науці належить чільне місце. Існують певні наукові дослідження та науково-аналітичні розвідки з досліджуваної теми. Серед них – Електронний бюлетень Українського незалежного центру політичних досліджень «Твій вибір – 2010». Вип. 1. «Пріоритети зовнішньої політики у політичних позиціях кандидатів у Президенти України» та «Твій вибір – 2010». Вип. 8. «Позиції кандидатів у Президенти України щодо політичного формату безпекового союзу», автори яких – Світлана Коночук й Олег Ярош. У першому випуску увагу приділено ставленню до європейської інтеграції та формуванню «східного вектора». У восьмому випуску простежено взаємозв'язок політичних поглядів кандидатів щодо євроатлантичної інтеграції України з їхніми передвиборними програмами. У контексті нашого дослідження є стаття Сергія Дерев'янка «Перспективи євроатлантичної інтеграції України у передвиборних програмах кандидатів на пост Президента України», де проаналізовано програми кандидатів щодо євроатлантичної інтеграції України. Таку ж саму тематику досліджує у своїй статті «Євроатлантична інтеграція України в контексті виборного процесу» Ігор Доцяк. Аналіз позицій кандидатів у Президенти щодо питань євроатлантичної та європейської інтеграції отримав значне поширення в мережі Інтернет: на сайтах науково-дослідних установ, електронних версіях періодичних видань і в блогах.

Мета статті – аналіз передвиборних програм кандидатів у Президенти України під час президентської кампанії 2010 р. крізь призму їхніх позицій щодо євроатлантичної та європейської інтеграції країни. Це досягається завдяки розв'язанню таких **завдань**:

- простежити останні тенденції в дослідженні зазначеної проблеми;
- виділити в передвиборних програмах пункти, що стосуються питання зовнішньої політики України в напрямі євроатлантичної та європейської інтеграції, або вказати на відсутність таких;
- зробити комплексні узагальнення щодо місця й ролі зовнішньої політики в діяльності Президента України та важливості внесення розділу стосовно зовнішньополітичної сфери держави до передвиборних програм кандидатів у Президенти.

Розпочинаючи аналіз передвиборних програм, потрібно зауважити, що троє з вісімнадцяти кандидатів, проігнорували пункти щодо зовнішньої політики й національної безпеки України. Це – О. В. Рябокони, В. В. Противсіх та М. Ю. Бродський [2].

У програмі О. В. Пабата, а саме в розділі «Україна буде по-справжньому дружелюбною!», немає чітких зовнішньополітичних пріоритетів, увагу зосереджено на тому, що «ми не маємо права рвати відносини з Росією та... відвертатися від Європи» [3, 5].

Більш чітко зовнішньополітичні орієнтири висловлені в кандидата на пост Президента України С. М. Ратушняка. Зокрема, у програмі записано: «виключно через референдум вирішувати питання щодо участі у міжнародних військових блоках» [4, 4].

У передвиборній програмі голови ВГО «Свобода» О. Я. Тягнибока немає прямих закликів до європейської чи то до євроатлантичної інтеграції України. Програма наповнена такими гаслами, як «Участь України у побудові Європи вільних націй», «Двосторонні угоди зі США та Великобританією про військову допомогу в разі збройної агресії проти України» [5, 5].

Проаналізуємо програму Супрун Людмили Павлівни. У ній є такі пункти: «Зовнішню політику – на прагматичні засади» та «Національна безпека». У першому зазначено, що «Україна проводитиме збалансовану зовнішню політику, яка ...забезпечить її участь як на європейському, так і на азійському напрямках співпраці» [6, 5]. У другому йдеться про те, що буде розширена участь України у виробленні стратегічної концепції та проводитись активна участь у розбудові й діяльності Європейської системи колективної безпеки [6, 5].

За позаблоковий статус України у своїй програмі виступає О. О. Мороз [7, 4]. Подібні ж заклики лунають і в передвиборній програмі І. Г. Богословської. Зокрема, у ній сказано: «ми здобудемо міжнародне визнання нейтралітету України та надання гарантій безпеки країни від зовнішніх загроз». Щодо європейської інтеграції, то Інна Германівна розглядає Євросоюз як стратегічного партнера нейтральної України [8, 5]. У програмі «Присягаю народу України» відомий прихильник євроатлантичної інтеграції України, экс-міністр оборони А. С. Грищенко, закликає протягом п'яти років не вступати ні в які воєнно-політичні союзи, оскільки слабкі та роз'єднанні ми не потрібні нікому. Також він обіцяє, що Україна виконає умови європейців щодо прикордонного й митного кордону, але якщо після цього Євросоюз відмовиться відкрити нам свої кордони, то буде відновлений «дзеркальний» візовий режим [9, 4].

За «реалізацію політики позаблокового статусу України на основі активного нейтралітету» виступає голова Верховної Ради України В. М. Литвин. Але в той же час у програмі зазначено, що «буде поглиблюватися співпраця з міжнародними інституціями, що дають змогу гарантувати територіальну цілісність та суверенітет України» [10, 4]. З огляду на те, що під час виборної кампанії він висловлювався за реалізацію ідеї єдиного економічного простору з Росією, Білоруссю й Казахстаном, можна припустити, що, передусім, ідеться про Організацію договору про колективну безпеку.

У своїй програмі Ю. І. Костенко виступає за формування громадянського суспільства як передумови інтеграції України в НАТО – єдиної ефективної на сьогодні системи безпеки [11, 4]. Кардинально інші погляди має на зовнішню політику держави П. М. Симоненко. У його програмі зазначено, що головними її пріоритетами стануть «законодавче забезпечення й міжнародно-правове закріплення нейтрального, позаблокового статусу України, відмова від втягування її в НАТО». Також питання щодо недопустимості вступу країни в НАТО буде винесено на Всеукраїнський референдум [12, 5].

Перейдемо до аналізу передвиборних програм кандидатів, які зайняли перші п'ять місць за підсумками першого туру президентських виборів.

Явним прихильником європейської та євроатлантичної інтеграції України є В. А. Ющенко. У своїй програмі, у 6 пункті розділу «Україні бути вільною», він зазначає: «моя мета – членство України в ЄС». У пункті 7 укавано: «разом з європейськими сусідами ми будемо зміцнювати євроатлантичну систему колективної безпеки» [13, 4].

У програмі кандидата на пост Президента А. П. Яценюка «Новий курс» зазначено, що Україні потрібно взяти на себе ініціативу й відповідальність за нову інтеграцію. Крім того, записано, що «надзвичайно важливий для нас проект, ініціатором та співавтором якого може і повинна стати Україна, – це проект Великої Європи» [14, 5].

Але ще до опублікування передвиборної програми Арсенія Петровича, 19 червня 2009 р., на прес-конференції в Івано-Франківську, озвучено його основні погляди. У питаннях, що нас цікавлять, вони зводяться до такого:

- системи безпеки, що могла б стати альтернативою НАТО, у світі, немає;
- рішення про вступ України до НАТО має прийматися на референдумі;
- кінцева мета для України – вступ до ЄС, але перспектива далека – 10–20 років.

Треба констатувати, що кожна з цих тез є достатньо компромісною або занадто загальною. Ідея про референдум, що має вирішити долю членства України в НАТО, використовується А. Яценюком достатньо давно й доволі послідовно. І саме ця ідея видає в ньому більшою мірою кандидата в Президенти, якому потрібні голоси електорату. Інша традиційна «головоломка» української зовнішньої політики – євроінтеграція – також не знаходить свого розв'язання. Те, що Україна не готова до членства в Європейському Союзі, знає кожен першокурсник. А комплекс проблем, пов'язаних із нашими відносинами з ЄС, давно вийшов за рамки питання «вступить чи не вступить?». Якщо орієнтуватися на сьогоднішній день, а не на примарне майбутнє, то питання про розв'язання багатьох поточних проблем постає куди важливішим, ніж спекуляції на тему можливого або неможливого вступу [15].

Зовнішньополітичні погляди Сергія Леонідовича Тігіпка глибоко та акцентовано вкорінені в його економічній філософії. Для нього, відповідно до постулатів марксизму й лєнінізму, зовнішня політика є продовженням внутрішньої, а та, зі свого боку, визначається економікою. Основні елементи зовнішньополітичного світогляду С. Тігіпка викладено в статті «Наше місце на карті світу»,

опублікованій у газеті «Дзеркало тижня» 29 серпня 2009 р. Вона найбільш повно відображає позицію Сергія Леонідовича з проблем зовнішньої політики.

Зосередимо увагу на відповідях Сергія Тігіпка стосовно знакових дилем української зовнішньої політики:

1. Відносини із НАТО пропонується обмежити партнерством. Власне, на цьому рекомендаційна частина обмежується. Неконкретний термін «партнерство» нічого змістовного не повідомляє, окрім хіба що відмови від прагнення вступити в НАТО. Але партнерство буває різним – від дипломатичної підтримки до повноцінної участі в миротворчих операціях та навчаннях. Остання форма, до речі, і характеризує фактично сучасний стан відносин України з НАТО. Очевидно, що термін потребує конкретизації, а відмова від перспективи вступу до НАТО – формулювання чіткої альтернативи. Адже проблема національної безпеки залишається нерозв'язаною.

2. Відносини із ЄС пропонується розвивати на основі угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі – у повній відповідності економічній спрямованості зовнішньої політики. Окремим тактичним завданням стоїть уведення більш жорсткого механізму контролю над в'їздом громадян країн ЄС до України. Щодо власне економічних аспектів, то як угода про асоціацію, так і зона вільної торгівлі створюватимуть для України не лише додаткові можливості, а й виклики. Без розвитку інститутів політичної співпраці з ЄС Україна буде позбавлена можливостей захисту своїх інтересів в асиметричному економічному партнерстві з Європейським Союзом [16].

Уже у своїй програмі «Україна: проект розвитку», кандидат у Президенти України С. Л. Тігіпка виступає за рівноправні відносини з Євросоюзом, повернення до багатовекторної міжнародної політики. Зокрема, щодо Європейського Союзу в програмі вказано: «у відносинах з ЄС я буду проводити більш незалежну політику. Потрібно добиватися спрощеного візового режиму, аж до самої його ліквідації. Розвивати найактивніший діалог із ЄС в інтересах України і в рамках угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі». Також у програмі зазначено, що розпочнеться розробка нової воєнної доктрини, виходячи із загроз і реалій сучасного світу [17, 4]. Варто зауважити, що власне питання можливої євроатлантичної інтеграції України кандидат у передвибірній програмі не розглядає.

Що стосується головних претендентів на посаду Президента України, то, як відзначають експерти Центру дослідження міжнародних відносин, історія зовнішньополітичних уподобань Юлії Тимошенко доволі суперечлива. Наслідуючи дивну траєкторію української політики, її риторика знала й тези про зближення з Росією, і заклики вступити до НАТО [18]. Аналізуючи передвибірну програму Ю. В. Тимошенко, не можна з упевненістю констатувати, чи є вона прихильником європейської інтеграції, чи ні. Так, у її програмі зазначено, що «коли ми побудуємо Європу в Україні, Україна стане членом Європейського Союзу» [19, 5]. Як бачимо, визначеності в цьому реченні немає. Та й лозунг «Побудуємо Європу в Україні» взято з передвибірної програми Соціалістичної партії України під час парламентської кампанії 2006 р. [20]. Що ж до питань євроатлантичної інтеграції, то в програмі записано, що приєднання України до будь-яких систем колективної безпеки вирішуватиметься лише на референдумі [19, 5]. Потрібно зауважити, що таким чином кандидат оминає болісне питання євроатлантичної інтеграції, знаючи, що більшість населення Південно-східних регіонів України, де в нього слабка підтримка, не є прихильниками вступу України до НАТО. Також формулювання «...до будь-яких систем колективної безпеки» дає простір для маневрування, оскільки може йтися як про Північноатлантичний альянс так, і про Організацію договору про колективну безпеку.

У передвибірній програмі «Україна для людей» кандидат у президенти В. Ф. Янукович оминає питання можливої європейської інтеграції України, розглядаючи Євросоюз як стратегічного партнера. Що ж до євроатлантичної інтеграції чи то приєднання до інших систем колективної безпеки, то Віктор Федорович головним завданням національної зовнішньої політики вважає збереження позаблокового статусу України. «Враховуючи сучасні геополітичні реалії, переконаний в тому, що позаблоковий статус України є ключовим елементом національної безпеки, гарантом піднесення її міжнародного впливу і авторитету», – зазначено в програмі [21, 5].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Підбиваючи підсумки, потрібно зауважити, що зовнішньополітичні мотиви не так часто стають ключовими в передвибірних перегонках. Як правило, ця царина політичної активності відзначається значним ступенем інертності, рутинності та бюрократизму. Так, зокрема, можна охарактеризувати президентські вибори 2010 р. в Україні, на

відміну від виборів 2004 р., коли стояло питання так званого «цивілізаційного вибору». Геополітичне становище України є вкрай складним. Його визначають регіональна нестабільність, «заморожені конфлікти» на кордонах, наявність потужних сусідів та чимало інших проблем. У таких умовах нехтування ключовими зовнішньополітичними дилемами стає ознакою певної короткозорості. Тим більше, що Президенту в Україні майже беззаперечно віддано ініціативу в зовнішньополітичних справах.

З іншого боку, треба констатувати, що кандидати в Президенти не звертали уваги в передвиборних програмах на зовнішню політику ще й тому, що власне саме суспільство не так сильно цього потребувало. У часи економічної кризи та політичної нестабільності всередині країни, питання зовнішньої політики стають для виборців не такими актуальними, як підняття соціальних стандартів, зменшення числа безробітних та наведення порядку в державі.

У контексті цієї проблематики треба звернути увагу на необхідність продовження досліджень питання як зовнішньої політики в цілому, так і євроатлантичної та європейської інтеграції зокрема, а також розглядати їх у контексті передвиборних програм кандидатів у Президенти України.

Список використаної літератури

1. Гладенко В. М. Місце органів державної влади в процесах євроатлантичної інтеграції України / В. М. Гладенко // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Київ ; Миколаїв. – 2008. – Вип. 13. – С. 194–200.
2. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Рябоконя Олега Васильовича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 18 груд. ; Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Противсіх Василя Васильовича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 19 груд. ; Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Бродського Михайла Юрійовича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 22 груд.
3. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Пабата Олександра Вікторовича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 17 груд.
4. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Ратушняка Сергія Миколайовича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 16 груд.
5. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Тягнибока Олега Ярославовича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 15 груд.
6. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Супрун Людмили Павлівни // Урядовий кур'єр. – 2009. – 22 груд.
7. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Мороза Олександра Олександровича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 15 груд.
8. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Богословської Інни Германівни // Урядовий кур'єр. – 2009. – 25 груд.
9. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Гриценка Анатолія Степановича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 25 груд.
10. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Литвина Володимира Михайловича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 24 груд.
11. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Костенка Юрія Івановича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 19 груд.
12. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Симоненка Петра Миколайовича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 24 груд.
13. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Юценка Віктора Андрійовича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 17 груд.
14. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Яценюка Арсенія Петровича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 16 груд.
15. Зовнішньополітичний вимір президентської кампанії: Арсеній Яценюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cs.cirs.kiev.ua/uk/news/commentary/90.html> [31.08.2009].
16. Зовнішньополітичний вимір президентської кампанії: Сергій Тігіпка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cs.cirs.kiev.ua/uk/news/commentary/91.html> [07.09.2009].
17. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Тігіпка Сергія Леонідовича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 23 груд.
18. Зовнішньополітичний вимір президентської кампанії: Юлія Тимошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cs.cirs.kiev.ua/uk/news/commentary/100.html> [28.12.2009].
19. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Тимошенко Юлії Володимирівни // Урядовий кур'єр. – 2009. – 23 груд.

20. «Збудуємо Європу в Україні». Виступ Голови СПУ Олександра Мороза на XII з'їзді Соціалістичної партії 17 грудня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.tovarish.com.ua/print/Zbuduiemo_.html [03.01.2006].
21. Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Януковича Віктора Федоровича // Урядовий кур'єр. – 2009. – 18 груд.

Статтю подано до редколегії
12.07.2012 р.

УДК 342.24(477)

В. М. Пахолок – кандидат політичних наук, доцент
кафедри політології Волинського національного
університету імені Лесі Українки

До питання становлення автономії в складі України

*Роботу виконано на кафедрі політології
ВНУ ім. Лесі Українки*

Проаналізовано особливості становлення автономії в складі унітарної держави – Автономної Республіки Крим; політичні фактори, що певною мірою відобразилися на кожному з етапів цього процесу.

Ключові слова: автономія, національна автономія, територіальна автономія, закон, компроміс.

Пахолок В. Н. К вопросу становления автономии в составе Украины. Проанализированы особенности становления автономии в составе унитарного государства – Автономной Республики Крым; политические факторы, которые в определенной степени отразились на каждом из этапов этого процесса.

Ключевые слова: автономия, национальная автономия, территориальная автономия, закон, компромисс.

Pakholok V. M. On the Question of Autonomy Establishment Within Ukraine. Specific features of autonomy establishment within unitary state are analysed – Autonomous Republic of Crimea; political factors that partially reflected on each stage of this process are analysed.

Key words: autonomy, autonomie nationale, territorial autonomy, law, compromise.

Постановка наукової проблеми та її значення. Традиційно унітарна держава класифікується в політичній науці як єдина централізована країна, що не виключає можливої класифікації таких держав на різні види за ступенем і характером децентралізації державної влади. Залежно від того, на яких саме рівнях адміністративно-територіального поділу населення користується правом на самоврядування, прийнято розрізняти такі види унітарних держав: децентралізовані, відносно централізовані та централізовані. Україна, з урахуванням наявності автономного утворення, теж потребує детального дослідження моделі відносин між центром і регіоном. Наявна схема таких відносин зумовлена специфікою становлення Кримської автономії. Саме це зумовлює об'єктивну потребу детальніше зупинитися на основних етапах її утворення.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Специфіка становлення Автономної Республіки Крим знайшла своє відображення в науковому доробку таких вітчизняних дослідників, як А. Мальгин, О. Копиленко, Є. Мальцева, А. Матвієнко, А. Коваленко та інші. Однак цілісне дослідження динаміки становлення автономії в складі України з політологічним аналізом основних етапів цього процесу сьогодні є недостатнім.

Мета дослідження – висвітлити процес формування українського унітаризму з автономією в складі. Виходячи з мети, завданням дослідження є політологічний аналіз основних етапів становлення АРК та факторів, що зумовили розвиток цього процесу саме в такому руслі.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. 20 січня 1991 р. на всекримському референдумі 93,26 % виборців, які взяли участь у голосуванні, висловилися за відтворення Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки. 12 лютого 1991 р.